

Vila-secans a Austràlia

per Montse Garriga i Robert Rodríguez

Gràcies a un viatge que hem realitzat per terres australianes, ens hem pogut posar en contacte amb vila-secans que viuen a les antípodes, o descendents d'alguns que van emigrar fa molts anys. D'aquesta oportunitat n'ha resultat una valuosa informació i una meravellosa experiència.

Aquest mes de març hem viatjat a Austràlia on hem conegut vila-secans i descendents de vila-secans. De fet, de persones del nostre poble n'hi ha d'escampades per tot el món; ja ens faria gràcia visitar-les a totes i, per si de cas, hem començat pel país més llunyà de tots, rera una història, rera un somni...

De la cinquantena de vila-secans que van marxar a viure a Austràlia els darrers cent quaranta anys, actualment allà només en viuen quatre i els descendents d'uns quants més, repartits entre els Estats de Queensland, Victoria, Western Australia i New South Wales, que nosaltres sapiguem. El nostre destí principal era aquest darrer Estat i la seva capital, Sidney. Allà ens esperava ansiosa Maria Estefania Rosselló Tusa, filla d'un vila-secà familiar nostre, Esteve Rosselló Ràfols.

Ell era un jove aventurer que l'any 1913, als disset anys d'edat, decidí emigrar cap a Austràlia amb un grup de parents i amics de Vila-seca. S'instal·laren a Innisfail, un poble del tropical Estat de Queensland, on treballaven la canya i es van guanyar molt

Làpida de Josep Pedrola Santadella i la seva muller Maria Bertran al cementiri d'Innisfail (Queensland).

que la tradició oral assegura que va ser assassinat per la màfia siciliana que vivia a Innisfail, qui volia quedar-se amb la seva riquesa, com de fet va ser.

La seva esposa esperava una criatura, la Maria Estefania, que va néixer dos mesos després. Ella sense conèixer al seu pare i rera el silenci contudent de la seva mare, ha dedicat setanta anys de la seva vida a cercar els orígens del seu pare i trobar-ne la família. Aquest fet ha ocorregut fa tan sols dos anys i, de ben segur, ha canviat la vida d'alguns de nosaltres... L'estiu passat, la Maria Estefania, la seva filla gran i el gendre

cert és que ja teníem contactes, via carta i correu electrònic, amb Rosiè Vilardebò (Zahra de casada), filla de la vila-secana Joaquim Alberich Sauné i Pere Vilardebò de Santa Eulàlia de Ronseaux. També ens havíem escrit amb una historiadora local, Maria Bisbal (Trapp de casada).

Allà vam ser molt ben rebuts per un grup de descendents de catalans que, encara que nascuts a Austràlia fa més de setanta anys, parlaven la nostra llengua i mantenien molts costums catalans. Ens van acompanyar durant els quatre dies que vam ser allí, ens van ensenyar molts llocs emblemàtics i vam menjar amb ells tan cuina catalana com australiana. La nostra amiga Maria Trapp i el seu amic Vicenç Cuartero, fills de catalans, ens van organitzar una reunió al Motel on ens allotjàvem amb la Rosiè i la seva neta, a qui coneixíem per correspondència, amb Peter Alberich, fill del vila-secà Pere Alberich i la castellonense Filomena Lombarte, i altres fills de catalans que xampurrejaven la nostra llengua i tenien ganes de conèixer-nos. Van portar fotografies i documents, nosaltres també portàvem còpies de fotografies dels seus avantpassats i vam intercanviar material i impressions. Per a nosaltres va ser una experiència molt emocionant i inoblidable i, de ben segur,

«Quan el 1925 els parents de l'Esteve van decidir tornar a Vila-seca, ell va voler quedar-se allà. L'any següent es va casar amb una noia siciliana i, uns mesos després, va morir d'accident, encara que la tradició oral assegura que va ser assassinat per la màfia siciliana»

bé la vida, encara que a canvi de treballar molt i dur. Quan l'any 1925 els parents de l'Esteve van decidir tornar a Vila-seca, ell va voler quedar-se allà. L'any següent es va casar amb una noia siciliana i, uns mesos després, va morir d'accident, segons el seu registre de defunció, encara

van visitar Vila-seca i van conèixer els seus parents. Ara, a Sidney vam estar amb ella i la seva família.

Des d'allí vam viatjar a Innisfail, empenyuts per històries de vila-secans que treballaven la canya, de fotografies de cascades i cases elevades, rera el somni d'uns catalans. El

Instantània realitzada a Melbourne amb Rosita Prat Casas i el seu marit Ramon Moll. Ella viu a Austràlia des de fa quaranta-nou anys.

que per a ells també.

L'endemà, els nostres amics Maria i Vicenç ens van acompanyar a visitar a una altra descendent d'un vila-secà, a Cairns, també a Queensland. Es tractava de Maria Francisca Pedrola, filla de Josep Pedrola que, encara que nascut a Benissanet, va viure uns quants anys a Vila-seca, com tots els seus germans, i s'estimava molt el poble. Aquesta senyora, nascuda a Austràlia fa més de setanta anys, ens va rebre a casa seva parlant un català molt correcte, doncs la seva mare, que era de Barcelona i amb qui parlava sempre la nostra llengua, va morir fa deu anys. Ens va donar la seva adreça per mantenir correspondència amb família seva de Vila-seca, amb qui fa anys que no es relaciona.

A Innisfail també vam visitar el cementiri: gran com tot un poble, amb les tombes a terra (aquell país no té problemes d'espai), molt net, però ple de fang per les constants pluges i amb alguns sarcòfags xafats per un cicló que hi havia hagut feia un mes. Tota una experiència. Al seu registre vam trobar noms i dates de defunció de vila-secans i en vam cercar el bloc d'enterrament. Alguns tenien làpida i altres estaven sota a terra, sense pedra, però ben senyalitzats. Vam fer-ne algunes fotografies, com ara la de la tomba de Josep Pedrola Santadella, o de Joan Alfriva Vilafranca, d'Esteve Guardiola

Genovès, d'Esteve Rosselló Ràfols i de Vicenç Martí Gesalí. Vam estara a l'església on algun d'ells s'havia casat i on havien estat enterrats. Vam passejar pels carrers d'Innisfail i vam contemplar el riu Robert Johnstone, il·luminat per aquell sol tropical, a voltes, rera una cortina de pluja

«A Innisfail també vam visitar el cementiri: gran com tot un poble, amb les tombes a terra (aquell país no té problemes d'espai), molt net, però ple de fang per les constants pluges i amb alguns sarcòfags xafats per un cicló que hi havia hagut feia un mes»

d'altres. Tot un somni.

El cap de setmana següent vam viatjar a Melbourne, on tants vila-secans han viscut al llarg del segle vint. Una tarda vam reunir-nos amb la Rosita Prat Casas i el seu marit, l'aragonès Ramon Moll i, l'endemà, amb el seu germà Ramon Prat Casas i la seva esposa Adela. Tant els uns com els altres

van ser molt acollidors, ens van acompanyar a visitar llocs emblemàtics de la ciutat o les rodalies i ens van explicar com és la vida a Austràlia, el seu país des de fa quaranta-nou anys (quan vam marxar de Vila-seca la Rosita en tenia vint i el Ramon disset). Els records també van omplir alguns moments de la nostra trobada, així com les preguntes que ens feien sobre si Fulanito encara vivia o com estava Menganito, malgrat estar molt ben informats dels esdeveniments més puntuals de la nostra vila per la seva família. Erycrança? de la família, dels amics, de les festes majors... Potser algun dia tornaran de visita, però malgrat els records i la crida de la terra, hom és d'on neixen els seus fills i els seus nets. Van donar records per a parents, amics i coneguts. Els seus oncles, Conrado Prat Munta i Maria Fortuny Tusach, també viuen a les afores de Melbourne, però per qüestions de temps no els vam poder visitar.

De retorn a Sidney, vam mantenir contacte telefònic, a causa de les magnituds que adquireixen les distàncies en un país més gran que Europa, amb Vicente Aranda. Aquest professor que té la família a Vila-seca, viu a la capital de l'estat de New South Wales, però a una hora i mitja de cotxe d'on ens allotjàvem nosaltres, a Sidney mateix, perquè se'n facin una idea. Per curiositat, també vam consultar els llistats de telèfon d'algunes ciutats buscant cognoms de persones de Vila-seca que sabem que hi havien emigrat. Vam trobar Morell, Pujadas, Pedrola, Ballvé, Prat...

Sir Esteve Morell Scott

Capítol a banda mereix Sir Esteve Morell Scott que, si bé no va néixer a Vila-seca, es va estimar el poble dels seus avantpassats com si hi hagués nascut.

Així doncs, a Melbourne també vam interessar-nos per Sir Esteve Morell Scott i la seva trajectòria política. Vam adreçar-nos a la Biblioteca de l'Estat de Victòria, a Melbourne mateix, i vam cercar tota la informació possible d'aquest fill d'un vila-secà. De la informació oral que en teníem, d'un llibret escrit per Ramon Farriol i editat

per l'Agrupació Cultural que en parla i de tres articles que hem traduït, n'hem extret algunes dades.

El pare de Sir Esteve Morell Scott, Esteve Morell Marín, va néixer a Vila-seca l'any 1836 i viatjà a Austràlia, on es casà amb Ada Scott i on nasqué el seu primogènit Esteve, que anys després va ser elegit regidor del municipi de Melbourne, on havia nascut, en va ser alcalde i va ser nomenat Sir pel duc de York d'aleshores, futur rei George VI d'Anglaterra.

Sir Esteve Morell Scott va néixer a Carlton (Melbourne) el 15 d'agost de 1869. Quan tenia 3 anys ell i els seus pares van viure a Vila-seca i Tarragona, per qüestions familiars, durant uns dotze anys. Aquí va rebre la seva primera educació i va aprendre a estimar aquesta terra, la seva gent, els seus costums. El 1883 van retornar a Melbourne amb la família augmentada, doncs a Vila-seca van néixer el seu germà Jim i a Tarragona la seva germana Ada. El seu pare, restaurador d'ofici, tenia hotels a Melbourne: un a la cantonada dels carrers Bourke i Russell del 1884 al 1893, i l'Orient Hotel que el 1894 traspassà al seu fill, Sir Esteve.

Sir Esteve, quan tornà de Catalunya, estudià a l'Scoth College fins el 1887. Va sobresortir de la resta d'estudiants i és recordat per una carrera interessant: va ser entrenador adjunt de l'equip de rem de l'institut entre 1891-92, va formar part del Mercantile Rowing Club (Club de Rem Mercantil) el 1891, en va ser president entre 1907 i 1933, i va ser membre de l'equip de quatre remers campió de Victòria el 1896, i de l'equip de vuit remers que fou campió el 1896 i 1897. Quan va morir, era president de la Victorian Rowing Association (Associació Victorià de Rem). La dècada de 1890 va estar vinculat activament a la Metropolitan Amateur Football Association (Associació Metropolitana de Futbol Amateur) i, més tard, va ser vice-president del Melbourne Cricket Club (Club de Cricket de Melbourne).

Consolidant els inicis que el seu pare li havia proporcionat en el món dels negocis d'hotels, Sir Esteve Morell, qui va treballar breument per a una empresa de proveïments, va invertir en camps de

El vila-secà Ramon Prat Casas i la seva esposa Adela ens van acompanyar a visitar Dandenongs, muntanyes a les afores de Melbourne.

pastures a Queensland i en més propietats a la ciutat. El 1914 es va fer càrrec de l'Hotel Princess Bridge (Young and Jackson's). Quan les ceriveseries de Melbourne van decidir pujar el preu de la cervesa l'agost de 1903, va ajudar a fundar i establir amb èxit la Cooperativa de Cerveseries de Melbourne, a Abbotsford; va arribar a ser-ne el president i va formar part del consell d'administració quan Carlton & United Breweries van absorbir la cooperativa el 1925. Des del

l'Ajuntament de Melbourne. Va estar present en set consells municipals i va ser president del comitè de llicències d'automòbils i subministrament elèctric. Va ser membre del Melbourne Tramway Trust (companyia del tramvia) entre 1901 i 1905 i del Metropolitan Tramways Board (comissió del tramvia metropolità) el 1929. El 1925, va ser nomenat regidor i el 1926 va succeir Sir William Brunton com a alcalde. Ostentant aquest càrrec, va rebre els ducs

«El 1925, va ser nomenat regidor i el 1926 va succeir Sir William Brunton com a alcalde. Ostentant aquest càrrec, va rebre els ducs de York, el que seria el rei George VI i la seva muller, el 1926, i va ser nomenat cavaller. Va ser escollit alcalde per segona vegada de forma unànime i el 1928 va declinar ser-ho per tercera vegada»

1911, Morell va ser director de Windsor Pictures i des del 1928 també ho va ser de la Victoria Insurance Co. and of Equity Trustees, Executors & Agency Co. Ltd. (companyia d'assegurances).

Va ser una persona amable, popular i, per damunt de tot, astuta per als negocis. Del 1901 al 1939, quan es va retirar, va ser representant del districte de Gipps a

de York, el que seria el rei George VI i la seva muller, el 1926, i va ser nomenat cavaller. Va ser escollit alcalde per segona vegada de forma unànime el 1928 va declinar ser-ho per tercera vegada. El pont sobre el riu Yarra va ser una de les seves obres com a alcalde, així com la tasca duta a terme a la Metropolitan Town Planning Commission (Comissió de Planificació Metropolitana).

Vila-seca a Austràlia

però les iniciatives van ser frustrades per la divisió de l'autoritat metropolitana. Morell va donar suport a un unificat Greater Melbourne Council (Ajuntament d'un Melbourne gran i unificat), però va ser ideològicament inviable per la manca d'un sufragi necessari per donar suport a la reforma.

Cosmopolita, Morell va visitar Japó el 1933; va ser cònsol honorari espanyol albanès de la Guerra Civil, va ser rebut pel President de la Generalitat Lluís Companys i, durant l'inici de la guerra, va estar viatjant en cotxe pel nostre poble. Va morir a la seva casa a South Yarra el 6 de juliol del 1944, més tard que la seva muller Elizabeth Rutherford, amb qui s'havia casat el 27 de novembre del 1901 a Rítmont, pel ritus presbiterià, i amb qui va tenir tres fills i una filla. Va ser incinerat després d'un ritus maçònic i va deixar propietats declarades per valor de 65.219 lliures esterlines de l'època. Morell Bridge (el Pont Morell) sobre el riu Yarra, va ser reanomenat com ell el 1936, en tribut als seus serveis al municipi i el seu entusiasme pel rem.

Un bust seu presidia uns jardins a Melbourne, però la construcció d'unes carreteres el van fer retirar i, en l'actualitat, deu reposar en algun magatzem d'aquella gran ciutat. Un retrat seu està exposat a la galeria d'alcaldes de la mateixa ciutat i, alguns carrers, també porten el nom de Morell.

Sempeu guardà un bon record de la seva estada a Vila-seca i relacionat amb aquest fet s'explica una història curiosa. Hi ha qui diu que quan ell va ser alcalde de Melbourne va consolidar les carreres de cavalls, com a Vila-seca (encara que allà diuen que les carreres de cavalls a Melbourne fa més de cent anys que es fan). En una de tantes, Sir Esteve va veure que el genet guanyador tenia nom català i, expliquen, que quan el guanyador va anar a recollir el premi que el mateix alcalde li donava, Sir Esteve va dir-li: «Escolta, d'on vénstu?», i el genet, molt parat: «De Reus...», «Doncs jo de Vila-seca».

Sir Esteve Morell Scott va transmetre la seva estimació per Vila-seca als seus descendents, els quals van fer donació de les seves propietats al terme, el Corral de

Baló i la casa al carrer del Patró (edifici que actualment acull l'Arxiu Històric), a l'Ajuntament de Vila-seca. El municipi li dedicà un carrer en agraïment.

Morell Bridge (Pont de Morell) a la ciutat de Melbourne va ser construït durant el mandat de Sir Esteve Morell Scott i, anys més tard, el batejaren amb el seu nom en honor seu.

Fotografia de Sir Esteve Morell Scott a la galeria d'alcaldes de l'Ajuntament de Melbourne, on hi figuren els anys durant els quals va exercir de batlle a la capital de l'estat de Victòria. (foto cedida per Ramon Prat)

